

Харківський національний медичний університет

Наукова бібліотека

Їх подвигу не стихне слава

до Дня пам'яті та примирення
і 75-ї річниці перемоги над нацизмом
у Другій світовій війні 1939–1945 років

Шляхами війни

63.3(4Укр)624

В 71

Війна і міф. Невідома Друга світова / за заг. ред.
О. Зінченка, В. В'ятровича, М. Майорова. –
Харків : КСД, 2016. – 272 с.

До книги увійшло 50 сюжетів від 15 авторів, істориків Українського інституту національної пам'яті. Розповіді побудовано на основі даних з розсекречених документів, які розвінчують міфи про Другу світову війну. Видання містить багато фактичного матеріалу, підкріпленого документальними ілюстраціями, що допоможе нинішньому та прийдешнім поколінням краще зрозуміти наше минуле та роль України у наближенні перемоги.

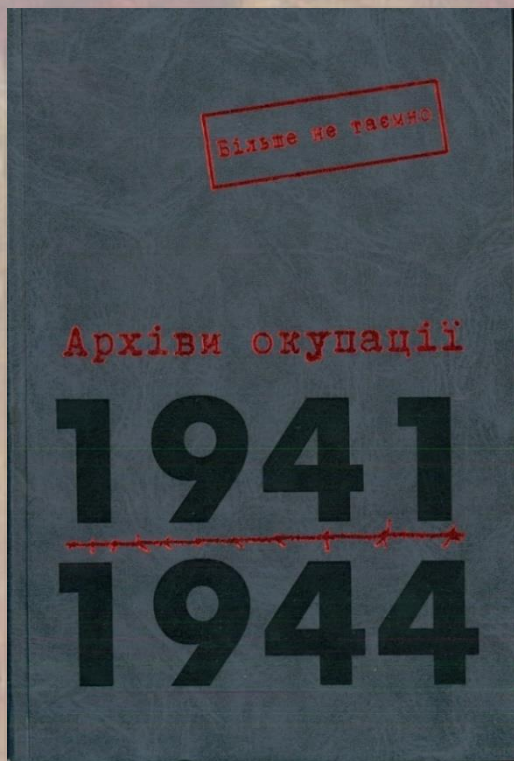

63.3(2)722

В

Великая отечественная война 1941–1945 : в
фотографиях и кинодокумента : в 5 томах. – М. :
Планета, 1989.

П'ятитомне видання є фотолітописом жахливих років боротьби народів з нацистською навалою. Кожна окрема книга висвітлює певний рік війни. Зі світлин і кінокадрів, виразною і образною мовою розповідається про щоденні великі й малі подвиги солдат на фронтах, самовідданість трудівників тилу, мужність партизан, про вклад жінок і чоловіків у велику перемогу над нацизмом.

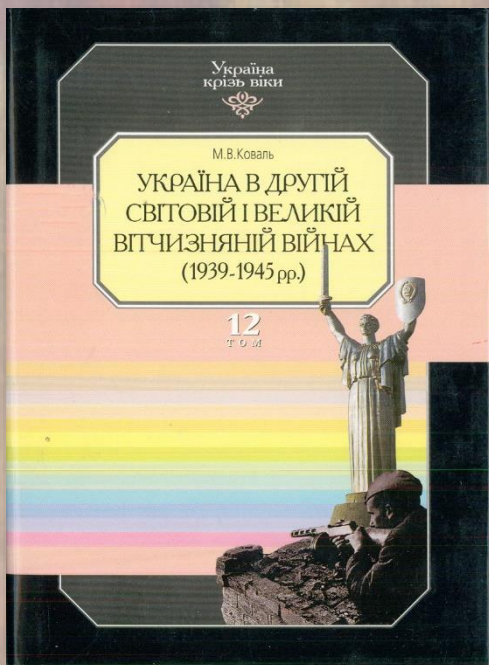

63.3(4Укр)624

А

Архіви окупації. 1941–1944 / Держ. ком. архівів України ; упоряд. Н. Маковська. – Київ: Києво-Могилян. акад., 2006. – 870 с. – (Більше не таємно ; т. 1).

Вперше представлено інформацію про «окупаційні фонди» державних архівів України, які були довгий час засекреченими і недоступними для дослідників. Дана робота розширює рамки дослідження Другої світової війни на українських землях, надає можливість вивчення нацистської окупаційної політики, усіх сфер життя населення на окупованих територіях.

63.3(4Укр)

К

Коваль М. Україна в Другій світовій і Великій Вітчизняній війнах (1939–1945 рр.) / М. Коваль. – Київ : Альтернативи, 1999. – 336 с. – (Україна крізь віки. Т. 12).

Дванадцятий том 15-томного видання «Україна крізь віки» присвячений ратному та трудовому внеску українського народу в розгром третього рейху. Це аналітично-критичний розбір історичної епохи Другої світової та Великої Вітчизняної війн, правдиве підсумування наслідків та набуття уроків, створення повноцінної наукової історіографії для переосмислення й поглибленого вивчення історичного шляху українського народу в цілому та в період минулої світової війни зокрема.

УДК 321.69-189(749)-546.382.247.33

Олександр Лисенко

доктор історичних наук, професор,
завідувач відділу історії України середньо-сучасної епохи,
Інститут історії України НАН України
(Київ, Україна), olshenko@iio.gov.ua
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8010-6432>

Ростислав Пилівець

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри історії війни і воєнної медицини,
Національний університет оборони України ім. Гетьманів
(Київ, Україна), roshenko@ukr.net
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3841-6535>

**БИТВА ЗА ДНІПРО У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ:
СПРОБА НОВОЇ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ ВІЗІЇ**

Анотація. Мета дослідження – висвітлити основні положення нового концептуального підходу до сучасної воєнної дій, що найістотніше і інтегративно-функціонально «битва за Дніпро» і базується на більш широкому розумінні її змісту, масштабу, призначення, наслідків і значення для всього перебігу воєнних дій на Східному фронті. Методологія ґрунтується на комплексній інтегративній, спеціалізованій та міждисциплінарній критичній науковій аналізі, а також теоретичних напруженнях провідних фахівців із військової історії та інших наукових напрямів і дисциплін. Автори досліджують сучасний термінологічний апарат, вироблений у світовому військовому-історичному дискурсі. Висновком. Теоретико-методологічне запитання, на яку проєктується воєні Д Другої світової війни, постійно змінюється й демонструє евристичний потенціал, який фактично покладе реалізувати. Найбільше в історії збройних дій світової війни проєктує викликати нові відомості у стратегічному та оперативному плануванні, організації управління військами, їх кадровому, інженерному, матеріально-технічному, медико-санітарному, морально-психологічному забезпеченні, логістичній підтримці. У роки Другої світової війни спостялося нове розуміння воєнних «битових» як сучасності стратегічних і фронтальних операцій. Кожен з битових дій не лише важливі стратегічні, а й значні тактичні результати. Особливе місце серед них належить битві за Дніпро. Історична необхідність комплексного вивчення воєнних дій II світової війни, суттєвості та змісту хронологічних і територіальних меж. Сформований у СРСР офіційний нагляд на воєні війни, акцентує на битву за Дніпро, був необхідним – як стратегічна суттєвості і значення операції в реальній війні. На збройному успішному радянському епітетичному гонимі, висувають і обґрунтовують висхідні, за яких для Червоної армії ця битва мала оборонну та наступальну складові II світової війни після першої світової війни в 1914 до початку війни 1941 рр. Зміст і ролі битви за Дніпро, евристична операція, залучення сил і засобів, а також втрат сторін у ній були значно більшими, ніж прийнято вважати. Ураховуючи ці обставини, дослідникам належить сформулювати обґрунтовані висновки цієї битви як операції у німецько-радянській війні, серед яких битва за Дніпро стала найбільшою у Другій світової війни.

Ключові слова: битва за Дніпро, Друга світова війна, німецько-радянська війна, стратегічні та фронтальні операції, битва (воєнна), концепція, Україна.

ISSN 0130-5

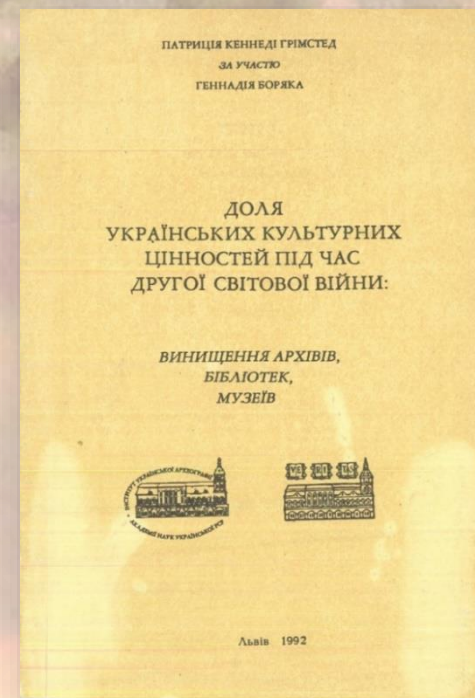
Лисенко О. Битва за Дніпро у Другій світовій війні : спроба нової концептуальної візії / О. Лисенко // Український історичний журнал. – 2019. – № 4. – С. 88–16.

Автор виклав основні положення нового тлумачення поняття «битва» у контексті Другої світової війни. Виявлено нові підходи у стратегічному та оперативному плануванні, організації управління військами, їх кадровому, інженерному, матеріально-технічному, медико-санітарному, морально-психологічному забезпеченні тощо. Особливе місце у дослідженні належить битві за Дніпро, одній з найважливіших військових операцій, яка поклала початок звільненню України від нацистських військ.

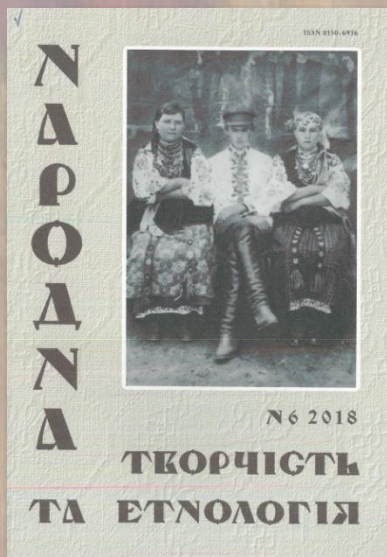
63.3(4Укр)

Г

Грімстед П. К. Доля українських культурних цінностей під час Другої світової війни : винищення архівів, бібліотек, музеїв / К. Грімстед, Г. Боряк ; АН Української РСР. Археографічна комісія ; Український науковий інститут Гарвардського університету. – Львів : ФЕНІКС, 1992. – 120 с.

Зібрані матеріали американським істориком й архівознавцем Патрицією-Кеннеді Грімстед доводять пограбування українських архівів і бібліотечних збірок нацистами й спецслужбами СРСР. Значна частина культурних пам'яток була злочинно знищена радянською адміністрацією в 1941 р. Перед усім людством відкриваються деталі пограбування і вивезення нацистами з України архівних документів, бібліотечних фондів, музейних експонатів на Захід.

Коваль-Фучило І. У полі уваги – Друга світова війна /
І. Коваль-Фучило // Народна творчість та
етнографія. – 2018. – № 6. – С. 77–79.

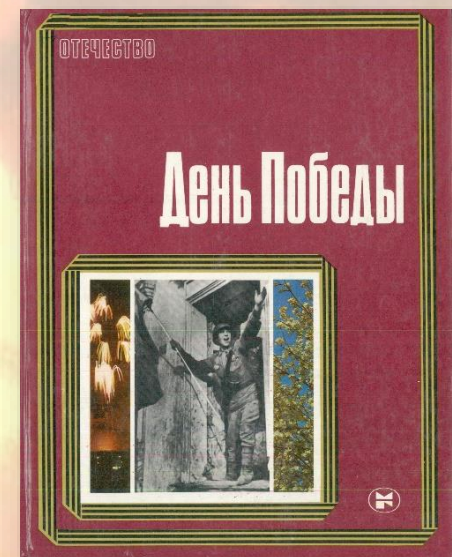
Робота присвячена четвертій щорічній Міжнародній науковій конференції «Німеччина і Україна у Другій світовій війні», організованою німецько-українською комісією істориків. Розглянуто три доклади – «Насилля й окупаційна поліція», «Колаборація, кооперація і спротив», «Повсякдення під окупацією».

63.3(2)722

Д

День Победы : сборник / сост. А. Быстров. – М. :
Мол. Гвардия, 1985. – 327 с.

Збірник вміщує розповіді про важкі роки Другої світової війни, про мужність і героїзм воїнів та про душевний біль близьких людей, які чекали їх з поля бою та вірили в перемогу над нацизмом.

ГОВОРЯТ ПОГИБШИЕ ГЕРОИ

1941

1942

1943

1944

1945

63.3(2)722

Г

Говорят погибшие герои : предсмертные письма советских борцов против немецко-фашистских захватчиков (1941–1945 гг.) / сост. В. А. Кондратьев, З. Н. Политов ; изд. 8-е. дополненное. – М. : Политиздат, 1986. – 398 с.

Робота зібрала безцінні документи: листи, щоденники, звернення, записки, останні слова солдат, які заплатили своїм життям за свободу рідної землі в боротьбі з нацистами. В них звучить пристрасний заклик до перемоги над нацизмом, заповіт сучасникам і нащадкам продовжувати боротьбу за щасливе майбутнє людства.

Медики на війні

61(09)

В

Вища медична школа Харківщини в роки Великої Вітчизняної війни / ред. А. Я Циганенко, упоряд. Ж. М. Перцева – Харків : Контраст, 2005. – 80 с.

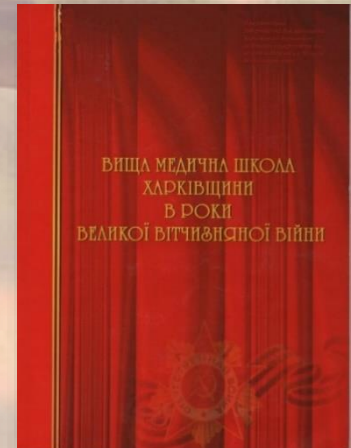
В книзі вперше зібрано матеріали про діяльність закладів вищої медичної освіти Харкова у період Другої світової війни. Багато студентів, випускників та викладачів ХНМУ, що стали згодом видатними вченими, зробили свій внесок у справу визволення Вітчизни від нацизму безпосередньо на фронті, працюючи лікарями, медсестрами, організовуючи роботу медичних служб, а також борючись в бойових частинах армії. На сторінках видання історія нелегкої долі випускників ХМІ (нині – ХНМУ) серед яких: Л.Т. Мала, Т.Т. Чорна, В.Д. Черненко, І.Г. Мітасов та багатьох інших, хто гідно ніс звання лікаря.

61(061)(09)

В 88

Вустами спогадів і пам'яті. Вища медична школа Харківщини в роки Другої світової війни : [мемуари та публіцистика]. – 2-ге вид. випр. й доп. / за заг. ред. В. М. Лісового та Ж. М. Перцевої. – Харків : ХНМУ, 2015. – 184 с. : фото.

Друге видання Вищої медичної школи Харківщини у роки Другої світової війни доповнено новими документами, знайденими в архівах, спогадами ветеранів та новими статтями, надрукованими в різних періодичних виданнях.

61(092)

Л

Ларьков Н. С.

Все остается людям / Н. С. Ларьков. – Харьков :
Консум, 2004. – 180 с.

Перший розділ книги «Хранительница здоровья нации», присвячено Малої Л.Т., випускниці 1-го Харківського медичного інституту, засновниці Інституту терапії АМН України, яка в роки Другої світової війни і до вересня 1946 р. перебувала в рядах Радянської Армії в якості заступника начальника сортувальних евакуаційних госпіталів, помічника начальника фронтового Північно-Кавказького фронту, помічника начальника лікувального відділу Харківського військового округу.

«... Каждый день ей снилась война... Мучительно, с хрустом, пласт за пластом переворачивались пути-дороги ее военных лет, воссоздавались разрывы бомб, оглушительный вой сирен... И раненые... раненые... Те, кто несколько часов назад ходили в атаки, бросались под танки, лежали беспомощными... Какой мерой можно измерить страдания врача, рядом с которым – ответственность и смерть?!...»

BUKOVINIAN STATE MEDICAL UNIVERSITY

<http://ajpm.bsmu.edu.ua>
<http://www.facebook.com/ajpm.bsmu>

ARTICLE 2019, № 2 (22)

Alperin Yuliy
Miner of Ukraine

МЕДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПАРТИЗАНСЬКИХ
ФОРМУВАНЬ ПІД ЧАС ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ НА
ПРИКЛАДІ СУМСЬКОГО ПАРТИЗАНСЬКОГО З'ЄДНАННЯ
Ольга Вербовий
Буковинський державний медичний університет імені Герасима Штепана,
Київ, Україна, e-mail: verbov@ukr.net

MEDICAL SUPPORT OF PARTISAN FORMATIONS
DURING THE II WORLD WAR AS A CASE OF PARTISAN
UNION OF SUMY
Olya VERBOVYI
Bukovinian National University of Health Care (BSMU),
Kyiv, Ukraine, e-mail: verbov@ukr.net

Ключові слова: медичне забезпечення, партизанські служби, воєнний, військовий медик, Східна Україна, Друга світова війна.

Постановка проблеми. В суцільній партизанській армії професійне медичне забезпечення було однією з найбільш важливих складових частин. Інтерес до цієї теми зростає з огляду на актуальність та високі очікування медичних фахівців, зокрема в Україні та інших країнах Європи, які вступили в боротьбу з російським агресором, а також на необхідність покращення медичної допомоги в умовах воєнних дій. Метою статті є аналіз медичного забезпечення партизанських формувань в Україні в роки Другої світової війни, а також вивчення досвіду партизанських формувань в Україні в роки Другої світової війни з метою покращення медичної допомоги в умовах воєнних дій.

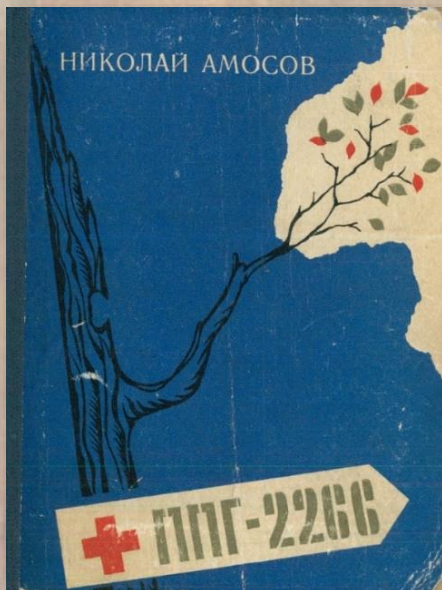
Мета дослідження. Визначити історичні умови медичного забезпечення партизанських формувань в Україні в роки Другої світової війни, а також вивчення досвіду партизанських формувань в Україні в роки Другої світової війни з метою покращення медичної допомоги в умовах воєнних дій.

Висновки. Медичне забезпечення партизанських формувань в Україні в роки Другої світової війни було однією з найбільш важливих складових частин. Інтерес до цієї теми зростає з огляду на актуальність та високі очікування медичних фахівців, зокрема в Україні та інших країнах Європи, які вступили в боротьбу з російським агресором, а також на необхідність покращення медичної допомоги в умовах воєнних дій.

Вербовий О. В. Медичне забезпечення партизанських формувань під час Другої світової війни на прикладі Сумського партизанського з'єднання / О. В. Вербовий // Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. – 2019. – № 2. – С. 51–55.

Автором розглянуто питання медичного забезпечення партизанських формувань, що діяли на окупованій території України в роки Другої світової війни, на прикладі Сумського партизанського з'єднання. Він стверджує, що «...належна фаховість і відданість професії медиків, дозволяли надавати особовому складу лікарському допомозу, яка відповідала вимогам часу та умовам перебування у ворожому тилу...».

Спогади про другу світову

Р 2

А

Амосов Н. ППГ-2266. Записки военного хирурга / Н. Амосов. – Киев : Рад. письменник, 1975. – 191 с.

Ця книга – погляд на війну очима військово-польового хірурга, майбутнього академіка, знаменитого кардіохірурга М. М. Амосова, який в складі пересувного польового госпіталю пройшов нелегкими дорогами Другої світової війни. Щоденник передає атмосферу фронтового госпіталю, налагодження його роботи в складних умовах, побутових труднощів, надлюдського фізичного та психологічного навантаження медперсоналу – людей, які кожний день боролися за життя солдат.

«... С 10 ноября по 18 декабря средняя загрузка составила 1080 человек, 90 процентов – лежачие. Свыше восьми тысяч прошло через госпиталь за это время, больше трех процентов умерло. Даже страшно назвать цифру смертности, если сложить все этапы: и медсанбат, и ППГ первой линии, и ГБА, и дальше фронтовую базу, как в Ельце. Я могу сосчитать, сколько останется в живых, сколько без ног...»

61(09)

Д

Донской Я. Бойцы в белых халатах / Я. Донской, А. Шаповал. – Харьков : Прапор, 1966. – 103 с.

Книга розповідає про роботу харківських медиків під керівництвом професора Олександра Івановича Мещанінова – людини, яка зуміла згуртувати колектив медиків, відданий своїй справі, готових жертвувати заради життя і здоров'я інших. На чолі з О.І. Мещаніновим колектив лікарні в період окупації Харкова не припиняв боротися за життя військовополонених і докладав великих зусиль для переправлення на території вільні від нацистів.

«... Офицеров было легче скрыть. Они не были пострижены. Солдаты все пострижены под машинку, и это сразу вызывало у немцев подозрение. В таких случаях приходилось прибегать к несложным «косметическим операциям» и маскировкам. Выбрывали часть волос, смазывали иодом или зеленкой и забинтовывали голову. Кроме того, каждому раненому придумывали биографию и давали вымышленный адрес, где якобы он постоянно проживает...»

61(09)

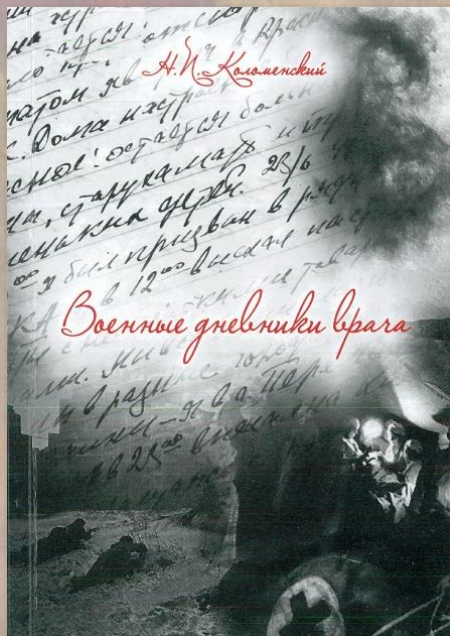
М

Маєвська Н. К. Медична служба в партизанських загонах / Н. К. Маєвська. – 2-е вид., перероб. і доп. – Київ : Здоров'я, 1985. – 168 с.

Лікар Надія Казимирівна Маєвська, випускниця ХНІ. У роки Великої вітчизняної війни, служила у партизанському з'єднанні під командуванням С. Ковпака на посаді начальника медико-санітарної служби. На сторінках видання вона не тільки ділиться особистими спогадами про особливості роботи медиків в умовах партизанського опору, про людей, з якими їй довелося працювати в цих складних умовах, але і наводить важливу інформацію про організацію медичного забезпечення в партизанських об'єднаннях. Надія Казимирівна розповідає про щоденний подвиг медиків-партизан.

«... Лікарі самі робили хірургічні пилки, використовуючи для цього пилки-ножівки, виготовляли «протези» щелеп, медичні інструменти, апаратуру. Мох використовували замість вати, парашутний шовк і домашнє полотно – замість бинтів, перегнаний удруге самогон – замість спирту, протикоростяну мазь виготовляли з толу. Варто було партизанам дізнатися, що в тому чи іншому населеному пункті є медикаменти і ними користується ворог, як туди негайно посилали розвідника із завданням вивчити можливі підходи, години роботи аптеки, лікарні чи ветеринарного пункту, по змозі заручитися допомогою місцевого населення...»

61(09)

К

Коломенський Н. П. Военные дневники врача (22 июня 1941 г. – 1 ноября 1946 г.) / Н. П. Коломенский. – Харьков, 2009. – 59 с.

Щоденник військових років, своєрідний літопис життя Коломенського Миколи Петровича – медика на війні. Його лікарська діяльність розпочалась в клініці факультетської хірургії Харківського медичного інституту. З першого і до останнього дня війни з нацистами Микола Петрович на посаді військового лікаря II рангу пройшов нелегкий шлях в шпиталях діючих армій. В щоденнику детально описано події, які довелось побачити і пережити. Свою любов та відданість медицині він передав дітям, внукам та правнукам, ставши засновником медичної династії лікарів Коломенських.

«... 17/3 хлынул поток раненных это такой ужас, что его и описать нельзя: люди и в палатках, и на дворе, и бродят по госпиталю, словом, везде, из них много тяжелораненых. Работы много, устали. У меня гангренозная палата, и, кроме этого, легкораненые. Живем в землянках. У меня уже землянка – не Фомино и не Хмельники, а половодье – каждый вечер усталый приходишь на несколько часов отдохнуть, а надо выбирать воду, т.к. пройти нельзя – полно воды. Кроме всего этого, еще меня обокрали – забрали все продукты и табак. От моей землянки мои палатки далеко, «на острове». Нач. госпиталя прозвал их «Остров Коломенского.»

88

Ф 83

Франкл В.

Сказать жизни «Да» : психолог в концлагере / под ред. Д. А. Леонтьева. – М. : Смысл, 2007. – 173 с.

Філософ і психолог Віктор Франкл, який пройшов нацистські табори смерті, відкрив мільйонам людей всього світу шлях осягнення сенсу життя. Значна частина книги приділена психології ув'язнених, як табір ламає людей, як змінюються пріоритети і стираються особистості. Франкл вірить, що вижити йому допомогла сила духу, адже, слабкість духу навіть при непоганому фізичному здоров'ї доводила людей до самогубства.

«... Помню, перед отправкой в другой, меньший лагерь мы теснились в каком-то бараке, предназначенном, я полагаю, максимум для двухсот человек, а нас было около полутора тысяч; многим приходилось стоять, потому что сесть, не говоря уже о том чтобы лечь, было негде. Мы были вконец измучены, замерзали, голодали – за четыре дня мы получили по одному кусочку хлеба, что-то граммов 150...»

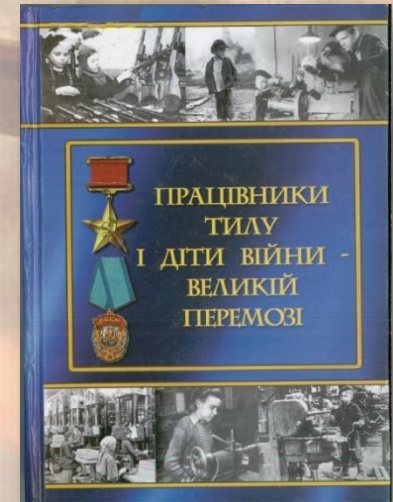
63.3(4Укр)624

П 70

Працівники тилу і діти війни – Великій Перемозі : Присвячується 70-й річниці визволення України від фашистських загарбників і 70-й річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 років / уклад. В. М. Ковальчук. – Харків, 2014. – 564 с.

У збірнику розміщено 454 спогади працівників тилу, дітей війни, Героїв України, ветеранів війни і праці, чия юність була обпалена жажливою війною ХХ ст. Людей, які в супереч смерті, голоду, холоду вижили у трагічні роки та зберегли віру у перемогу над нацизмом, перебуваючи в тяжких умовах окупації. Свідками та учасниками цієї страшних одій стали й співробітники ХНМУ, серед яких: Л.Т. Мала, В.В. Бобін, М.П. Воронцов, Н.О. Галичева, О.Я. Гречаніна, В.Є. Єщенко, А.І. Журавель, Л.Т. Киричок, А.І. Кожемяка, Ж.М. Перцева, Т.І. Степанюк, А.Ф. Яковцова. Пам'ять про їхні героїчні будні навічно залишаться в історії.

«... Запомнились бомбардировки – ощущением страха и беспомощности, которые испытываешь при налетах, когда на землю несутся бомбы, когда не знаешь, где укрыться от них, и помощи ждать неоткуда. В такой ситуации оставалось только молить Бога. Одна из бомбежек окончилась для меня ранением в ногу. Осколок застрял в мышце, рана скоро зажила, но оставила на всю жизнь памятный военный след. После бомбежек мы, мальчишки, собирали теплые еще осколки и потом использовали их в своих играх. Но в войну не играли...»

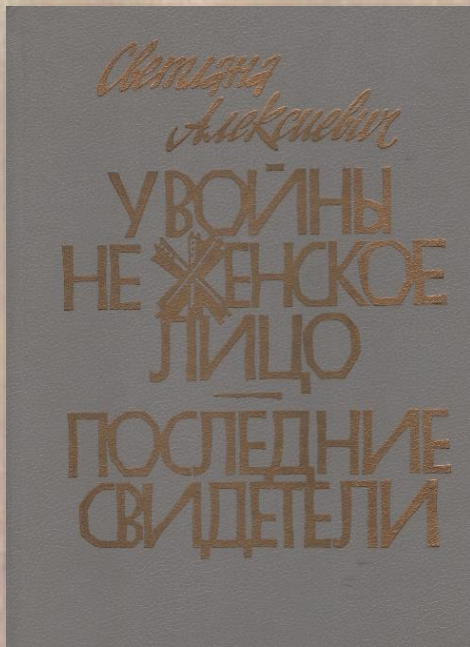

Ещенко Валентин Ефимович

Війна на сторінках художньої літератури

Р 2

Алексиевич С. У войны не женское лицо : повести / С. Алексиевич. – М. : Советский писатель, 1988. – 368 с.

Одна з найвідоміших у світі книг про війну, яка започаткувала знаменитий художньо-документальний цикл С. Алексієвич «Голос Утопії». Збірник спогадів різних людей про страшні події Великої світової війни. Спогади в основному жінок, які потрапили на фронт: кухарем, саніструктором, а деяким довелося воювати – зенітниці та пілоти. Описів битв немає, але є – почуття, переживання зображення військового побуту.

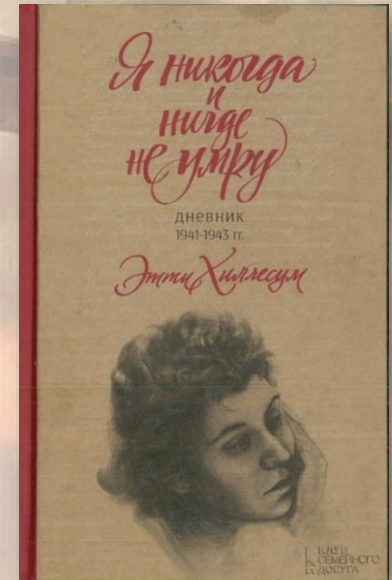
«... Таскали на себе мужчин, в два-три раза тяжелее нас. А раненые они еще тяжелее. Его самого тащишь и его оружие, а на нем еще шинель, сапоги. Взвалишь на себя восемьдесят килограммов и тащишь. Сбросишь... Идешь за следующим, и опять семьдесят-восемьдесят килограммов... И так раз пять-шесть за одну атаку. А в тебе самой сорок восемь килограммов – балетный вес. Сейчас уже не верится...»

82-3(492)

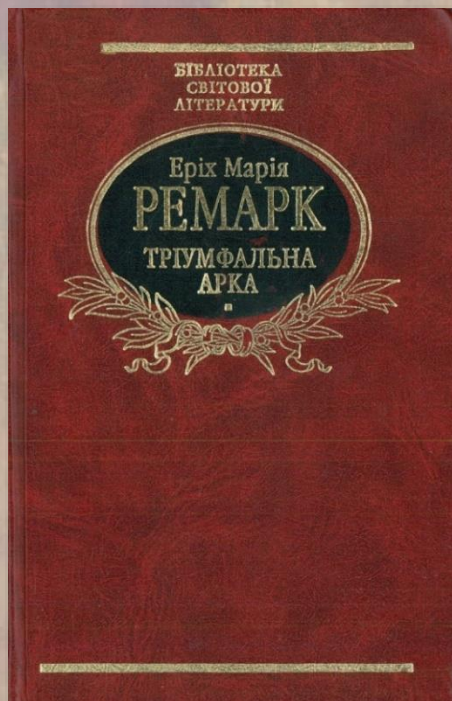
X45

Хиллесум Э. Я никогда и нигде не умру. Дневник 1941-1943 гг. / Э. Хиллесум ; сост. И пред. Я. Г. Гарландт ; пер. с нем. В. Менис. – Харьков : Клуб Семейного Досуга, 2016. – 256 с.

Щоденник Етті Гіллесум – символ мужності і приголомшливого життєлюбства. Це унікальна історія духовного опору нацизму, написана в передчутті неминучої загибелі. Етті довірила свої думки і почуття паперу, щоб не дати трагедії мільйонів людей зламати себе.

«... Ранним утром в среду мы с большой группой людей стояли в помещении гестапо, и жизненные обстоятельства в этот момент были для всех нас одинаковыми. Мы все – и сидящие за столами, и те, кто пришел на допрос, – находились в одном месте. Но жизнь каждого была определена его внутренним отношением ко всему происходящему... Мне сразу бросился в глаза молодой человек, который носился туда-сюда с недовольным видом. Он никоим образом не скрывал своего недовольства, делал все так нервно, вымученно. Он постоянно искал предлог, чтобы только наорать на бедных евреев... Когда подошла моя очередь, он вдруг заорал: «Что вы находите здесь смешного?». Мне хотелось ответить: «Кроме вас, ничего». Но из дипломатических соображений я решила промолчать. «Вы ведь беспрерывно смеетесь!» – продолжал он орать. И я, совершенно невинно: «Это бессознательно, это мое обычное лицо»... Это, вероятно, был психологический момент, во время которого я должна была смертельно испугаться, но я быстро раскусила его маневр...»

84(4Гер)

РЗ7

Ремарк Е. М. Триумфальна арка : роман / Е. М. Ремарк ; пер. з нім. Є. Поповича ; передмова Д. Затонського. – Харків : Фоліо, 2006. – 415 с.

Колишній солдат, воєнний хірург, який на власні очі бачив смерть на полі бою та операційному столі, нині вигнанець, що утік з фашистського концтабору і тепер нелегально живе і працює в Парижі. Реалії Другої світової війни приводять головного героя до розуміння необхідності цінувати життя щомиті, *«навіть ту іскру життя, що жевріє в черв'якові»*.

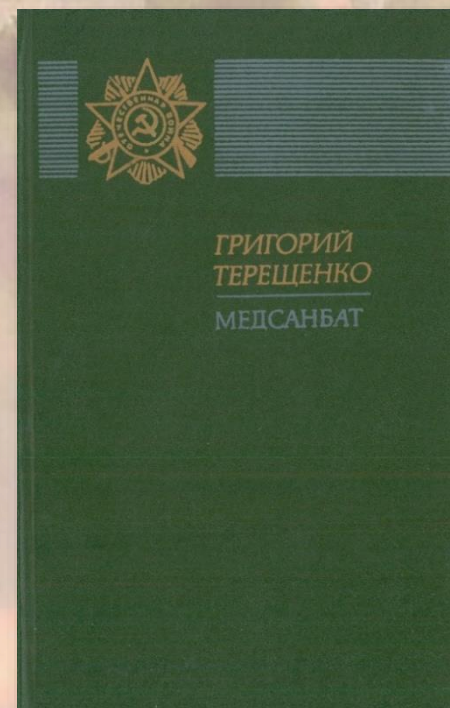
«... Три місяці... три роки... три дні... Що таке час? Нічого і все. Ось уже цвітуть каштани. А тоді на них ще не було й листя... Квітки, немов нічого й не сталося, розцвітають щороку, сизуватий присмерк спадає і розтає, і їм байдуже до паспортів, зради, розпачу й надії. Приємно знов опинитися в Парижі... Ця рідкісна близькість до всього живого, віддих, що далеко сягає і здалеку приходить, ця легенька, мов подмух вітру, ще не відчутна хода дорогою серця повз тьмяні ліхтарі фактів, повз хрести, на яких розіп'яте минуле, і повз колючки майбутнього, цензура, безумовне ширяння, короткий перепочинок, коли ти відкрився життю і водночас замкнувся в собі, легеньке пульсування вічності, почуте в найшвидкоплиннішому на світі...»

Р 2

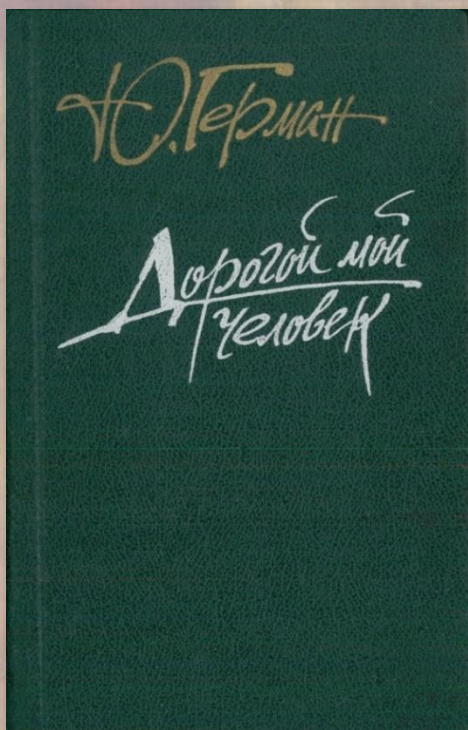
Т

Терещенко Г. М. Медсанбат : роман / Г. М. Терещенко. –
Київ : Рад. письменник, 1985. – 262 с.

В основу роману лягли пережиті автором події Другої світової війни. Змальовано самовіддану, часто пов'язану зі смертельним ризиком працю лікарів, медсестер, санітарок, які рятують життя і повертають воїнів до лав діючої армії.

«... Мы уже подходили к деревне, как вдруг окрик по-немецки и выстрелы в упор. Я долго лежал без движения. Потом убедился, что все перебиты, пополз огородами обратно, а тут слышу шепот со двора: «Сынок, прячься скорей в хлев». Я юркнул во двор. Старушка рассказала, что в школе было человек тридцать раненых и молоденькая медсестра. Нагрянули немцы. Медсестра отстреливалась, последний патрон пустила в себя, но не погибла. Немцы страшно издевались над ней: на груди вырезали звезду и нанесли двадцать восемь штыковых ударов. Всех раненых застрелили. Утром я подошел к землянкам, откуда мы ушли, а там тоже немцы. Чуть не напоролся...»

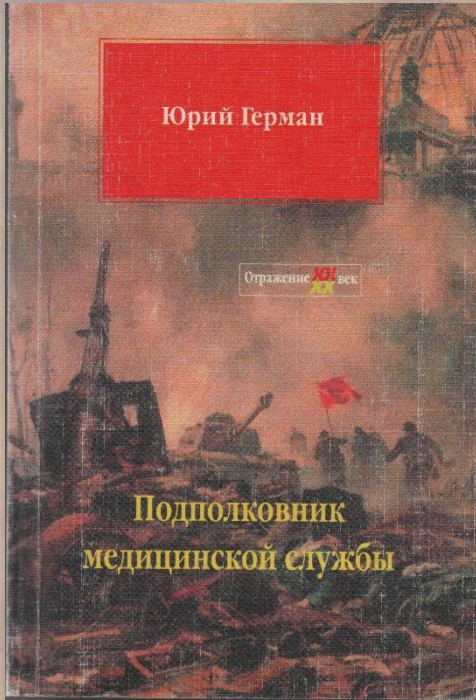
Р 2

Г

Герман Ю. П. Дорогой мой человек : роман / Ю. П. Герман. – М. : Правда, 1990. – 624 с.

Друга частина трилогії Ю. Германа розповідає про життя лікаря В. Устименка. Головний герой роману проходить складну школу війни, яка змінила багато звичних уявлень, юнацькі оцінки людей. Йому довелося побачити чимало людського горя, смертей, відчаю, але й зустріти щирих, самовідданих людей, готових захищати свою батьківщину від нацистів до останнього подиху.

«... Сашке в плече попала пятидесятимиллиметровая мина и не разорвалась. Разорваться она может каждую минуту, колпачок у мины из пластмассы, одним словом хитрая штуковина. Мину или взрыватель надобно удалить, но тут одна хирургия бессильна, необходимо привлечь сапера... Созываем совет полковых врачей, а за время нашего совещания, является сапер... – Мне этот взрыватель сейчас не ухватить. Он едва из кожи проклюнулся. Надо, чтобы вы м'ясо ему дальше разрежали, тогда мину подпихнем за ее восьмиперый стабилизатор и осуществим обезвреживание. Люди пускай разойдутся, чтобы, если ошибемся и она рванет, никто, кроме нас троих, не пострадал...»

84(4Рос)6

ГЗ8

Герман Ю. П. Подполковник медицинской службы /
Ю. П. Герман. – Москва : Олимп, АТС, 2001. – 336 с.

Повість написана в післявоєнні роки і присвячена вірності своїй справі, духовному формуванню людини. Військовий госпіталь десь на півночі, поруч льотна частина, пацієнти госпіталю – льотчики і моряки. Війна вже перейшла екватор, але до кінця ще багато часу. Левін – керівник хірургічним відділенням, хворий лікар. Усе його життя – в роботі, адже це єдине, що він уміє, а саме – витягувати молодих хлопців з того світу.

«... Самолет вновь поднялся, и стрелок опять завертел свой пулемет, и в этот раз не только завертел, а и пострелял немного, но Левин этого не заметил, то есть заметил, но не обратил на это никакого внимания, потому что самолет перестал быть для него самолетом, а сделался госпиталем. И как только летящая огромная машина сделалась госпиталем, Левин сразу же забыл обо всем, что не относилось к раненым. И совершенно тем же голосом, что в операционной, он накричал на Леднева, который пытался снять с маленького летчика штанину, не разрезая ее; сам схватил ножницы и разрезал, и сердито шевеля губами, долго искал умывальник, позабыв, что его здесь нет...»

82-3(73)

КЗ4

Холл К. М. Бузкові дівчата : роман / К. М. Холл ; пер. з англійської В. Горбатька. – Київ : Нора-Друк, 2017. – 544 с.

Три жінки, три долі... Життя цих трьох жінок неймовірним чином перетинаються у роки Другої світової війни. Їхні історії розгортаються на різних континентах: від Нью-Йорка до Парижа, Німеччини та Польщі. Вони прагнуть відновити справедливість для тих, кого історія забула. Ця книга про мирних людей, на долю яких випали важкі випробування Другої світової: ув'язнення у концтаборі, жахливі експерименти нацистів над полоненими...

"... Мої нудота й біль були нестерпними. Коли я прокинулася вперше, мені здалося, що у мене немає одної ноги, але потім побачила, що на ній важка гіпсова пов'язка від пальців і майже до стегна. Я відчула, що внутрішня поверхня тої пов'язки була покрита якимось пухнастим матеріалом, схожим на вату. У декого з нас на гіпсових та марлевих пов'язках були написи, зроблені в районі литки: AI, CII і таке інше. Декотрим дівчатам прооперували ліву ногу, декотрим праву, декотрим – обидві..."

The background of the slide is a photograph of a military aircraft in flight, viewed from below. The aircraft is positioned in the upper right quadrant, with its wings and fuselage visible. It appears to be firing several machine guns, with muzzle flashes and smoke visible. The sky is filled with soft, glowing clouds in shades of orange, yellow, and pink, suggesting a sunset or sunrise. In the lower left corner, the barrels of machine guns are visible, pointing upwards and to the right. The overall scene conveys a sense of aerial warfare or a military operation.

Матеріали з фонду

Наукової бібліотеки ХНМУ

Підготувала:
Заговора Марина

© НБ ХНМУ, 2020